

karşı, إِنَّ
اللَّهَ لاَ
يَسْتَحْيِي
أَن يَضْرِبَ
مَثَلاً مَّا
بَعُوضَةً
فَمَا
فَوْقَهَا ق
“Şüphesiz Allah ق bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı
örnek olarak vermekten ¸ekinmez…”[10] ق ayetiyle cevap
verilmektedir. Bu ayetlere bakılırsa, Kur’an’da haya kavramının; iffet ve terbiye
gereği utanma ve sıkılma gibi anlamlarının yanı sıra ¸ekinme anlamında da kullanıldığı
görülmektedir. قHadis kaynaklarında da haya konusu detaylı bir şekilde ele
alınmış, hayanın imanla ilişkisi ve hayanın kişiye sağladığı hayır ve iyilikler yanında, Hz.
Peygamberin hayasından söz edilmektedir. Hayanın daha iyi anlaşılabilmesi i¸in
farklı yönleriyle konuyu incelemek daha faydalı olacaktır: Haya ve İman Hz. Peygamber
(a.s.), haya ile iman arasında önemli bir ilişi bulunduğuna dikkat ¸ekmekte ve hayayı
imanın bir şubesi olarak nitelendirmektedir.

الإيمان بضع
وسبعون أو بضع
وستون شعبة
فأفضلها قول
لا إله إلا
الله وأدناها
إماطة الأذى
عن الطريق
والحياء شعبة
من الإيمان “İman
yetmiş/altmış küsur şubedir. En üst derecesi "İâ ilâhe illallah" demek, en alt
derecesi de ge¸enlere zarar verecek şeyleri yoldan gidermektir. Hayâ da imandan bir
şubedir”[11] hadisi bu ilişkinin anlamlı bir ifadesidir. ق Kişinin Müslüman
olabilmesi i¸in, dinen inanılması zorunlu olan hususlara yürekten inanması
(tasdîk); yaşadığı toplumda müslüman olduğunun bilinmesi i¸in imanını
diliyle de ق ifade etmesi (ikrâr) gerekir. Amel, imanın bir par¸ası değildir.Buna
göre, hayası olmayan kişinin müslüman olmadığını iddia etmek doğur değildir.
Bununla birlikte, bu kişinin "olgun bir mümin" olduğunu söylemek de zordur. Bu
konuya a¸ıklık getiren İbnürsquo;l-Esîr şöyle söyeler:
“Yaratılıştan gelen bir duygu olduğu halde hayâ bu hadiste, sonradan kazanılan
imandan bir par¸a olarak belirtilmiştir. Çünkü hayâlı kişi, bu sayede
günahlardan uzaklaşır. İşte bu a¸idan hayâ, kişi ile günahları arasına
giren ve onu günah işlemekten alıkoyan imanın fonksiyonunu yerine getirmiş olmaktadır.
Hadiste, hayânın imandan bir par¸a olduğu ifade edilmiştir; ¸ünkü
iman, sonu¸ta Allah’ın emirlerine uymak ve yasaklarından ka¸ınmak şeklinde
dışa yansır. İşte, günahlardan ka¸ınmak haya sayesinde ger¸ekleşince,
hayâ imanın bir cüz’ü gibi olmuş olur.”[12] Fazla hayalı
davranmaması konusunda kardeşine öğüt veren Ensar’dan bir adama Hz.
Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: دعه ق
فإن الحياء من

الإيمان “Bırak onu.
Çünkü haya imandandır.”[13] Hayanın imanla olan
ilişkinde dikkat çeken bu hadislerin yanı sıra, haya İslam dininde en önde gelen
ahlâkî vasıflardan biri olarak telakki edilmiş ve Hz. Peygamber,
لكل دين خلق
وخلق الإسلام
الحياء “Her dinin bir ahlâkı vardır.
İslâm’ın ahlâkı da hayâdır”[14] buyurmuşlardır. Haya ve Eylem
İnsan; sağ duyusu, inancı ve hayâ duygusu ile nefis ve şeytanın kötü telkinleri
arasında mücadele halindedir. Allah inancı sağlam ve hayâ duygusunu yitirmeyen
insan, iyilik ve güzelliklere yönelir, kötülük ve haramlardan uzak
durur. Allah inancı zayıf, hayâ duygusu zedelenmiş, nefisine ve şeytana yenik
düşmüş insan ise kötülük ve haramları kolayca işleyebilir. Bu
tür insanlardan bazıları Allah’tan da insanlardan da çekinmez ve
kötülükleri ve günah fiilleri açıkça işleyebilir. Hz.
Peygamberin, إن مما أدرك
الناس من كلام
النبوة
الأولى إذا لم
تستح فاصنع ما
شئت “utanmadıktan sonra dilediğini yap sözü, insanların
ilk peygamberden itibaren işittiği sözlerdendir”[15] buyruğu, haya duygusunu yitirmiş
kişilerin kötülükleri kolayca yapabileceğine işaret etmenin yanı sıra, edep
ve hayanın ilâhî dinlerin ortak kabullerinden biri olduğunu göstermektedir. Haya
bu yönüyle, kişi ve toplum üzerinde bir süzgeç ve kontrol
mekanizması mahiyetindedir. Bu bağlamda hayanın, “Toplumun Manevî Savunma
Sistemi” olarak değerlendirilmesi anlamlıdır. Hz. Peygamberin,
الحياء لا
يأتي إلا بخير
“Haya ancak hayır getirir”[16],
الحياء خير
كله “Hayanın hepsi hayırdır”[17] buyurması ise
hayanın iyilik ve hayra sevk etmenin yanı sıra, başlı başına bir hayır olduğunu
göstermektedir. Allah’tan Hayâ Etmek Haya ile iman, haya ile eylem arasında
var olan ilişkiler, temelde insanın Allah’tan hayâ etmesi gerektiği noktasında
birleşmektedir. Hayâ duygusunun esası, kısaca Allah’tan hayâ etmektir
denebilir. Allah’tan hayâ etmek, O’nun emirlerine karşı gelmekten,
yasaklarına uymamaktan kaçınmak şeklinde dışa yansır. Bu yansımanın temelinde, kulun;
Allah’ın istemediği bir iş ve hal üzere bulunmaktan uzak durması vardır. Bu da kişinin
kendini kontrol etmesi, davranışlarını değerlendirmeye tabi tutması ve
وَهُوَ
مَعَكُمْ
أَيْنَ مَا
كُنتُمْ
وَاللَّهُ
بِمَا
تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ “..Nerede olsanız, o

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)